

مرکز جهانی علوم اسلامی
جمهوری اسلامی ایران - قم - ۱۳۵۸

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

انواع قتل و احکام آن

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته فقه و معارف اسلامی

نگارش: امین الله امینی

استاد راهنما؛ حجة الاسلام و المسلمین علی رحمانی سبزواری
استاد مشاور؛ حجة الاسلام و المسلمین دکتر مهدی شیدائیان

شهریور - ۱۳۸۵

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

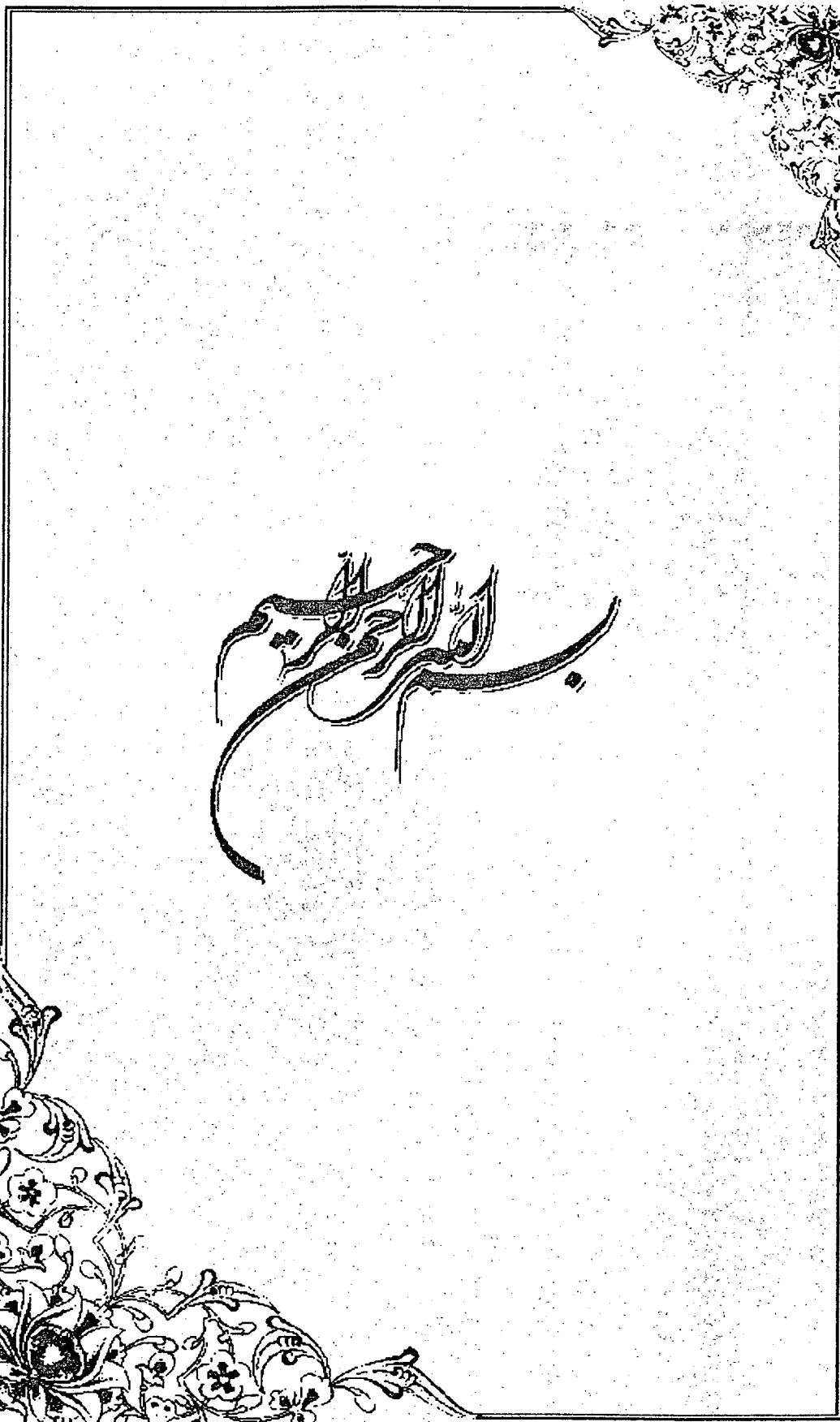
شماره ثبت: ۴۲۰

تاریخ ثبت:

□ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه ، به عهده نویسنده می باشد.

□ هرگونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع ، بلاشکال است و نشر آن

در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

تقدیم و تشکر

من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق

شایسته است که به مقتضای ادب اسلامی، و ارزشهای وجدانی و انسانی از تمام کسانی که ما را در تدوین این رساله کمک کردند، به خصوص استاد راهنما جناب حضرت حجة الاسلام و المسلمین حاج آقای علی رحمانی سزواری که در این مسیر نهایت سعی و تلاش خود را مبذول داشتند، و با رهنماییهای عالمانه و بی دریغ خود این حقیر را یاری فرمودند. و استاد مشاور جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر مهدی شیدائیان که ایشان نیز در این راستا با ارائه مشورت ما را در تدوین این رساله یاری فرمودند. و نیز از مسئولان مرکز جهانی علوم اسلامی و مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی تشکر و قدردانی به عمل می آید.

اهداء :

«يا فاطمة اشفعي لنا في الجنة»

هدیه به: حضرت معصومه (س) که خداوند توفیق تدوین این رساله را در جوار حرم
حضرتش عنایت فرمود.

و تقدیم به:

پدر و مادرم که هرچه دارم از زحمات نیکران آنهاست چرا که با تمام تنگناهای زندگی،
دانستن را وجهی همتم ساختند.

چکیده:

بشر از مرگ می‌ترسد هیولای مرگ پیوسته فکر او را مشغول می‌دارد، مرگ قانون فیزی و ثابت عالم طبیعت است و استثناء پذیر نیست، ولی فرار از مماتی که به علل دیگر حاصل می‌شود ظاهراً ممکن است، این امکان در وهله اول نظر هر فرد و بعد فکر هر اجتماع و سپس توجه هر مقنن و شارع را بخود جلب کرده و مجبور به وضع مقرراتی برای جلوگیری از وقوع قتل خصوصاً نموده است.

حرمت قتل در قانون مجازات اسلامی مورد تأکید قرار گرفته است، که این رساله با موضوع: انواع قتل و احکام آن حاوی مطالب زیر است: چهار بخش مطالب مورد تحقیق تقسیم بندی شده است، بخش اول شامل مقدمه و طرح تحقیق و واژه‌گان کلیدی، از قبیل جرم، مجازات تعزیر قصاص، قتل می‌باشد.

بخش دوم: قتل عمد، که در شش گفتار مورد بررسی قرار گرفته است، گفتار اول: تعریف قتل در آیات و روایات و فقها و حقوقدانان و لغت. گفتار دوم: ارکان قتل عمد، که با چه شرایط یک قتل محقق می‌شود.

گفتار سوم: مباشرت و تسبیب و مطالب مربوط آنها و اکراه و اشتراک در قتل. گفتار چهارم: طرق اثبات قتل، و احکام آن، گفتار پنجم: شرایط قصاص، گفتار ششم: مجازات قتل عمد. همه‌ای شش گفتار طبق نظرات فقها مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش سوم: قتل شبه عمد. شامل شش گفتار است، روش بحث در همه بخشها یکی است، با این تفاوت که بحث هر کدام مخصوص خودش است این شش گفتار حاوی مطالب زیر است:

ارکان قتل شبه عمد، مباشرت و تسبیب در قتل شبه عمد. فروعی از تسبیب، و قاعده تسبیب، و انواع سبب و اجتماع سبب و مباشرت، کیفیت رسیدگی به دعوی قتل شبه عمد، و مجازات قتل کاملاً مورد بررسی قرار گرفته است.

بخش چهارم: قتل خطئی در این بخش طبق روال بحث در دو بخش قبلی، اول تعریف سپس ارکان قتل بحث شده است، در گفتار سوم: خطاء در شخص و گفتار چهارم جنایت در حکم خطای محض، و مصادیق آن مورد تحقیق قرار گرفته است. در گفتار پنجم: مجازات این قتل گفتار ششم تغلیظ دیه در ماههای حرام و گفتار هفتم: عاقله و نقش آن تبیین گردیده در خاتمه نتیجه گیری از مطالب این رساله شده است.

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
.....*	اهداء
.....*	تقدیر و تشکر
.....*	چکیده
.....*	فهرست مطالب

بخش اول: طرح تحقیق و کلیات

.....۲	مقدمه:
.....۳	بیان مسأله:
.....۴	مسأله اصلی:
.....۴	بیان سوال‌های فرعی مسأله:
.....۴	فرضیه تحقیق:
.....۴	سابقه تحقیق:
.....۵	ضرورت تحقیق:
.....۵	اهداف تحقیق:
.....۶	روش تحقیق:
.....۶	سر فصل‌های تحقیق:
.....۶	واژگان کلیدی
.....۶	۱- قتل:
.....۷	۲- جرم
.....۷	۱-۲- جرم در لغت
.....۷	۲-۲- جرم در اصطلاح فقها
.....۸	۳- مجازات
.....۸	۱-۳- در لغت:
.....۹	۲-۳- مجازات در قرآن
.....۹	۳-۳- مجازات در اصطلاح فقها
.....۹	۴- قصاص
.....۹	۱-۴- قصاص در لغت:
.....۱۱	۲-۴- قصاص در اصطلاح فقها

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۵- تعزیر	۱۲
۵-۱- تعزیر در لغت:	۱۲
۵-۲- تعزیر در اصطلاح فقها:	۱۲

بخش دوم: قتل عمد

مقدمه	۱۴
گفتار اول: منابع قتل عمد:	۱۴
۱- قتل در قرآن	۱۴
۲- قتل در روایات	۱۶
۳- قتل در لغت	۱۷
۴- حقوقدانان:	۱۸
۵- در اصطلاح فقهاء:	۱۸
۶- نتیجه‌گیری از تعاریف	۲۰
گفتار دوم: ارکان قتل عمدی:	۲۱
۱- قصد	۲۱
۱-۱- نظر حقوقدانان:	۲۲
۱-۱-۱- اراده:	۲۲
۱-۱-۲- خواستن عمل مجرمانه	۲۳
۱-۱-۳- خواستن نتایج حاصل از عمل مجرمانه	۲۳
۲- فعل (آلت قتاله)	۲۳
آیا ارتباط میان قتل و آلت قتاله وجود دارد؟	۲۴
۳- بلوغ و عقل	۲۵
گفتار سوم: مباشرت و تسبیب	۲۶
۱- تعریف مباشر و سبب	۲۶
۲- مثال‌ها	۲۶
۲-۱- حبسی که به مرگ محبوس منتهی گردد:	۲۶
۲-۲- هلاکت در آب یا آتش:	۲۷
۲-۳- خوراندن طعام مسموم:	۲۸

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۲-۴- اشتراک انسان با حیوان در قتل:		۲۸
۲-۵- تحریک کردن سگ یا دیگر حیوانات درنده بر قتل انسان:		۲۸
۲-۶- حفر چاه:		۲۹
۲-۷- پرتاب از بلندی و ارتکاب قتل به وسیله دیگری:		۲۹
۲-۸- کسی که مجنی علیه را نگاه دارد و دیگری او را بکشد:		۲۹
۲-۹- قتل با جادو:		۳۰
۲-۱۰- حکم گواهی دروغ:		۳۰
۳- اکراه در قتل:		۳۰
۳-۱- فقهای عامه:		۳۳
۳-۲- نتیجه بحث از اکراه در قتل:		۳۳
۴- اشتراک در قتل:		۳۳
۴-۱- مشارکت دو یا چند نفر در قتل:		۳۴
۴-۲- اشتراک در جنسیت:		۳۵
۴-۳- شرکت مرد و زن در قتل مرد:		۳۶
۴-۴- مشارکت آزاد و بنده در قتل:		۳۶
۴-۵- شرکت پدر با دیگری در قتل فرزند:		۳۶
۴-۶- شرکت پدر در قتل فرزند از دیدگاه فقه اهل سنت:		۳۷
۴-۷- نتیجه بحث اشتراک در قتل:		۳۷
گفتار چهارم: طریق اثبات قتل		۳۷
۱- اقرار:		۳۷
۱-۱- یکبار اقرار		۳۸
۱-۲- دو بار اقرار		۳۹
۲- شهادت:		۴۰
۳- قسامه:		۴۳
۱-۱- قسامه در لغت:		۴۳
۳-۲- قسامه در اصطلاح:		۴۴
۳-۳- تاریخچه قسامه:		۴۴
۳-۴- علت تشریح و یا امضای قسامه در اسلام:		۴۶

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۳-۵- احکام قسامه:	۴۷
۳-۶- تعداد قسامه:	۴۹
۴- علم قاضی:	۵۰
گفتار پنجم: شرایط قصاص	۵۲
۱- مساوات در آزادی:	۵۲
۲- مساوات قاتل و مقتول در دین:	۵۳
۳- قاتل، پدر مقتول نباشد:	۵۴
۴- بلوغ و عقل:	۵۵
۵- مهذور الدم نبودن مقتول:	۵۸
گفتار ششم: مجازات قتل	۵۹
۱- قصاص:	۵۹
۱-۱- مشروعیت قصاص	۶۰
۱-۲- نحوه و طریقه قصاص:	۶۷
۲- دیه:	۶۷
۲-۱- مقدار دیه در قتل عمد:	۶۸
۲-۲- مهلت ادای دیه در قتل عمد:	۶۹
۳- تعزیر:	۷۰
۴- کفاره قتل:	۷۱
۵- محرومیت از ارث:	۷۱
نتیجه بخش دوم:	۷۲

بخش سوم: قتل شبه عمد

گفتار اول: منابع قتل شبه عمد	۷۴
۱- قتل شبه عمد در قرآن	۷۴
۲- قتل شبه عمد در روایات	۷۵
۳- قتل شبه عمد در اصطلاح فقها	۷۶
۴- قتل شبه عمد در اصطلاح حقوقدانان:	۷۸
۵- نتیجه گیری:	۷۸

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
گفتار دوم: ارکان قتل شبه عمد		۷۹
۱- عنصر قانونی و شرعی جرم قتل شبه عمد:		۷۹
۲- عنصر مادی جرم قتل شبه عمد		۸۱
۲-۱- از نظر فقه شیعه امامیه:		۸۱
۲-۲- در مذاهب فقهی عامه:		۸۲
۲-۲-۱- مذهب حنفی:		۸۲
۲-۲-۲- مذهب فقهی مالکیه:		۸۳
۲-۲-۳- شافعیه و حنبلی:		۸۳
۳- عنصر معنوی قتل شبه عمد		۸۳
گفتار سوم: مباشرت و تسبیب		۸۵
۱- مباشرت		۸۵
۱-۱- ضمان پزشک		۸۵
۱-۲- ضمان شخص خفته (شخص در حال خواب)		۸۶
۱-۳- ضمان دایه		۸۷
۱-۴- ضمان حامل کالا		۸۸
۱-۴- ضمان ناشی از فریاد و مانند آن		۸۸
۱-۵- حکم عبور از میان تیراندازان		۸۹
۱-۶- حکم سقوط از بلندی که موجب تلف کسی شود		۹۰
۲- تسبیب		۹۰
۲-۱- ضمان حفر چاه یا نهادن اشیایی که موجب مرگ شوند		۹۱
۲-۲- ضمان نصب ناودان و نظایر آن		۹۱
۲-۳- ضمان معلم شنا		۹۲
۲-۴- مسئولیت افروزنده آتش		۹۳
۳- تراحم موجبات ضمان		۹۴
گفتار چهارم- قاعده تسبیب در قتل		۹۴
۱- آیا تسبیب یک اصطلاح روائی است؟		۹۴
۲- تعاریف فقها از تسبیب		۹۵
۳- معنای سبب		۹۶

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۴- اقسام سبب		۹۶
۴-۱- سبب حسی:		۹۷
۴-۲- سبب شرعی:		۹۷
۴-۳- سبب عرفی		۹۷
۵- اجتماع سبب و مباشر یا اجتماع چند سبب		۹۷
۵-۱- اقوی بودن مباشر از سبب:		۹۷
۵-۲- اقوی بودن سبب از مباشر		۹۸
۵-۳- اجتماع چند سبب		۱۰۰
گفتار پنجم: آیین دادرسی دعوای قتل شبه عمد		۱۰۰
مقدمه:		۱۰۰
۱- شروط مربوط به شاکی و مدعی خصوصی		۱۰۰
۲- شروط مربوط به متهم:		۱۰۲
۳- خصوصیات دعوی قتل		۱۰۳
گفتار ششم: مجازات قتل شبه عمد		۱۰۴
۱- دیه		۱۰۵
۱-۱- معنای دیه در لغت:		۱۰۵
۱-۲- لغات مترادف با دیه:		۱۰۵
۱-۲-۱- عقل:		۱۰۵
۱-۲-۲- ملت		۱۰۶
۱-۳- تعریف فقهای مذاهب اسلامی از دیه:		۱۰۶
۱-۴- تعریف فقهای اهل سنت:		۱۰۷
۱-۴-۱- فقهای حنفی:		۱۰۷
۱-۴-۲- فقهای شافعی:		۱۰۸
۱-۴-۳- فقهای حنبلی:		۱۰۸
۱-۴-۴- فقهای مالکی:		۱۰۸
۱-۵- نتیجه گیری:		۱۰۹
۲- تاریخچه دیه		۱۰۹
۲-۱- دیه قبل از اسلام:		۱۰۹

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
۲-۲- دیه پس از ظهور اسلام:	۱۱۱	۱۱۱
۲-۳- دیه و خونخواهی در سرزمینها و آیینهای مختلف:	۱۱۲	۱۱۲
۲-۳-۱- مقررات یونان و روم:	۱۱۲	۱۱۲
۲-۳-۲- مقررات فرانسه:	۱۱۲	۱۱۲
۲-۳-۳- آیین یهود:	۱۱۳	۱۱۳
۲-۳-۴- آیین مسیح:	۱۱۳	۱۱۳
۲-۴- مقدار دیه از اجناس مختلف:	۱۱۳	۱۱۳
۲-۴-۱- مقدار دیه از جنس شتر:	۱۱۳	۱۱۳
۲-۴-۲- مقدار دیه از جنس گاو:	۱۱۴	۱۱۴
۲-۴-۳- مقدار دیه از جنس گوسفند:	۱۱۵	۱۱۵
۲-۴-۴- مقدار دیه از جنس حله:	۱۱۶	۱۱۶
۲-۴-۵- دیه از جنس درهم:	۱۱۷	۱۱۷
۲-۴-۶- مقدار دیه از جنس دینار:	۱۱۸	۱۱۸
۲- کفاره:	۱۲۰	۱۲۰
۳- تعزیر:	۱۲۰	۱۲۰
۵- محرومیت از ارث و وصیت:	۱۲۱	۱۲۱
نتیجه گیری:	۱۲۱	۱۲۱

بخش چهارم: قتل خطئی

گفتار اول: قتل خطئی و منابع آن در فقه اسلامی:	۱۲۳	۱۲۳
۱- قتل در قرآن:	۱۲۳	۱۲۳
۲- قتل خطا در روایات:	۱۲۴	۱۲۴
۳- قتل در اصطلاح فقها:	۱۲۶	۱۲۶
گفتار دوم: ارکان قتل خطا:	۱۲۸	۱۲۸
۱- فعل یا ترک آن:	۱۲۸	۱۲۸
۲- خطای قاتل:	۱۲۹	۱۲۹
۳- رابطه سببیت بین قتل و خطای قاتل:	۱۳۰	۱۳۰
خلاصه و نتیجه این بحث:	۱۳۱	۱۳۱

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
گفتار سوم: خطا در شخص	۱۳۲
گفتار چهارم: جنایت در حکم خطای محض	۱۳۳
۱- جنایت مجنون	۱۳۳
۲- سفیه:	۱۳۵
۳- مصادیق خطای جزایی:	۱۳۵
۱-۳- بی احتیاطی:	۱۳۵
۲-۳- بی مبالاتی:	۱۳۵
۳-۳- عدم مهارت و عدم رعایت نظامات:	۱۳۶
گفتار پنجم: دیه مجازات قتل خطا:	۱۳۶
۱- مهلت ادای دیه در قتل خطا:	۱۳۸
۲- استثنا در قاعده کلی وجوب دیه در قتل خطا:	۱۳۸
۳- قتل خطا و مقدار دیه در فقه اهل سنت:	۱۳۹
۴- دیه قتل خطا در فقه اهل سنت:	۱۴۰
گفتار ششم: تغلیظ دیه	۱۴۱
۱- دیه قتل در ماههای حرام	۱۴۱
۲- حکم قتل در حرم مکه:	۱۴۲
۳- حکم قتل در حرم مدینه و دیگر مشاهد مشرفه:	۱۴۴
۴- اجتماع دو سبب در تغلیظ:	۱۴۴
۵- تغلیظ در قتل اقارب:	۱۴۴
گفتار هفتم: عاقله و نقش آن:	۱۴۵
۱- تعریف عاقله از دید اهل لغت و فقهای اسلامی:	۱۴۶
۱-۱- تعریف عاقله از دید اهل لغت:	۱۴۶
۱-۲- تعریف عاقله از دید فقهای مذاهب اسلامی:	۱۴۶
۱-۳- مفاهیم و معانی عاقله:	۱۴۷
۱-۴- عاقله کیست؟	۱۴۸
۱-۴-۱- نظریه اول:	۱۴۸
۱-۴-۲- نظریه دوم و ادله آن:	۱۴۹
۱-۴-۳- نظریه سوم و دلیل آن:	۱۵۰

صفحه	فهرست مطالب	عنوان
۱۵۱	۱-۵- سابقه تاریخی عاقله:
۱۵۳	۱-۶- دیدگاهها در ضمان عاقله:
۱۵۳	۱-۷- توجیه ضمان عاقله:
۱۵۴	۱-۸- بررسی دیدگاههای موجود در باب ضمان عاقله:
۱۵۵	۱-۹- آیا عاقله در عصر حاضر هم وجود دارد؟
۱۵۶	۱-۱۰- مهلت پرداخت دیه توسط عاقله:
۱۵۷	۱-۱۱- آغاز مهلت دیه:
۱۵۷	۱-۱۲- مرگ عاقله قبل رسیدن موعد:
۱۵۸	۱-۱۳- توزیع بر اساس طبقات:
۱۵۸	۱-۱۳-۱- قول اول: مشهور و طبقات ارث
۱۵۹	۱-۱۳-۲- قول دوم: تساوی بین افراد عاقله
۱۵۹	۱-۱۴- نتیجه این بحث:
۱۶۰	نتیجه گیری:
۱۶۶	فهرست منابع و مآخذ

بخش اول: طرح تحقیق و کلیات

مقدمه:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قَتَلَ مَظْلُوماً فَقَدْ جَعَلْنَا لِرِيبِهِ سُلْطٰنًا فَلَا يَسْرِفُ فِي

الْقَتْلِ﴾

نفسی را که خدا حرام کرده است، جز به حق نکشید و هر کس مظلوم کشته شود به سرپرست وی قدرت داده‌ایم، پس او نباید در قتل زیاده روی کند.

از آنجایی که قتل یعنی سلب حیات آدمی بویژه در صورتیکه آگاهانه و با سوء نیت باشد، پیوسته افکار و انظار خردمندان جوامع بشری را بخود مشغول داشته است رهبران جامعه درصدد چاره جوئی و جلوگیری از وقوع چنین فاجعه برآمده و در صورت وقوع آن، خواسته‌اند به هر نحو ممکن ضایعات حاصله جبران شود، اگر چه ترسیم آن محال است لذا با تدوین قوانین و مقررات مختلف، در این باب از ابتدایی‌ترین جوامع انسانی تا به امروز که بشر در تعقیب تسخیر کرات کیهانی است، مسائل گوناگون آن را مورد مذاقه قرار داده است.

در اسلام هر چه گناه شمرده شود، بدنبال آن مجازات است، برخی مجازات دنیوی، برخی مجازات اخروی هستند، در صورتی می‌توان مجازات را فهمید که جرم را فهمیده باشیم، جرم مقدمه مجازات است، اگر چه جرم و مجازات دو واژه، مستقل از هم هستند، از نظر مفهوم، هر کدام معنی مخصوص به خود را دارند، لذا باید هر یک از این دو به طور مستقل از نظر لغت و اصطلاح عنوان گردد.

شارع مقدس برای جرائم مختلف، مجازات‌های تعیین نموده، که همه این مجازات‌ها نقش باز دارندگی را دارد که در واقع هدف شارع مقدس برای رفع مفسد از جامعه است.

قتل نفس بزرگترین جرم است که طبعاً برای آن مجازات سنگین وضع نموده است، مهم‌ترین مجازات آن قصاص است، که در نظام فقهی ما نقش ریشه‌ای دارد نه تنها در اسلام بلکه در همه ادیان آسمانی و قوانین بشری خود را نشان می‌دهد، اگر چه استفاده از حق قصاص، روح انتقام جویی انسان را تا حدودی سیراب و آن را کنترل می‌کند ولی نقش روانی و باز دارندگی آن، اهمیت بیشتری دارد که افراد متجاوز را از تجاوز به افراد دیگر باز می‌دارد، اگر استفاده از حق قصاص برای افراد جامعه محفوظ باشد، همه با آن اعتقاد داشته باشند، کمتر فردی به خود اجازه تجاوز به دیگری را می‌دهد، نگرانی از اجرای قصاص او را به تأمل بیشتر و می‌دارد.

در این مختصر که شامل چهار بخش است، انواع قتل مورد بررسی قرار گرفته دیدگاه فقهاء جمع‌آوری و نتیجه‌گیری شده است، در هر بخش بطور جداگانه هر قتل از دیدگاه کتاب و سنت، و

تعاریف لغوی و اصطلاحی فقها آورده شده است و مصادیق هر قتل با مثالهای متعدد بیان گردیده، در پایان مجازات هر قتل از دیدگاه فقهاء با استناد به روایات ائمه (ع) و سرانجام نتیجه‌گیری گردید است، بیشتر هدف روی فقه امامیه بوده ولی در مواردی از فقه اهل سنت نیز استفاده شده است تا تحقیق جامع‌تر گردد.

به طور کلی قوانین جزایی اسلام به منظور حفظ و تحکیم مصالح فردی و اجتماعی بشریت قانونگذاری شده است. مجازات قتل، قصاص است، که نقش آن در حفظ دین، مصالح و ارزشها، غیر قابل انکار است، و هیچ مجازاتی جانشین آن نمی‌تواند بشود، چرا که قصاص برای حفظ یکی از مهمترین ارزشها یعنی حق حیات تشریح شده است.

از نظر اسلام کشتن یک انسان از روی ظلم و تعدی به منزله‌ای کشتن تمام انسانها است، همان گونه احیای یک انسان به منزله‌ای احیای همه‌ای انسانها است.

بیان مسأله:

موضوع بحث انواع قتل و احکام آن است، قتل بهر شکل که باشد، تجاوز به حریم و حیات انسان است قانون مجازات اسلامی، تعریفی از قتل ارائه نکرده است و دلیل آن تبعیت از نوشته‌های فقهی است زیرا در کتاب‌های فقهی نیز معمولاً بدون اینکه تعریفی از قتل ارائه شده باشد احکام قتل شروع می‌شود. از مجموع تعریف‌های که از سوی فقها و حقوقدانان برای قتل ارائه شده است چنین بدست می‌آید که قتل، خارج کردن روح از بدن می‌باشد. قتل واژه‌ی عربی است که به معنای کشتن، شکستن و مخلوط کردن است، در اینجا معنای نخست آن مورد نظر است. نفس هم کلمه‌ای عربی می‌باشد که بمعنای چشم زدن، روح، خون، جسد می‌باشد، واژه‌ی نفس هم به صورت مونث و هم بصورت مذکر به کار می‌رود که در حال اول بمعنای روح در حال دوم بمعنای شخص است، اگر بدنال کلمه قتل باشد می‌توان هر دو معنا را بدست آورد یعنی کشتن روح و کشتن شخص.

قتل کشتار همیشه تهدیدی بوده برای حیات انسانها، از آنجا که دفاع از حیات و زندگی حق طبیعی هر انسان است، تاریخ حیات بشری شاهد واکنشها و عکس العمل‌های انسان در برابر این تهدیدها بوده است، که این از انتقام‌جویی و قدرت‌طلبی او نیز حکایت دارد.

بنابر دلالت آیات قرآنی و احادیث منقوله از پیشوایان شیعه حیات و زندگی انسان دارای اهمیت خاص و ویژه‌ای است و خدای متعال در موارد زیادی در قرآن بر ارزش حیات انسانی و حفاظت و صیانت آن تأکید کرده است، و روی این اصل هر نوع تعرض و تعدی به حیات بشر را که سلامت آنرا به خطر اندازد، حتی اگر از طرف خود انسان باشد، ممنوع و حرام نموده است. در این مختصر سعی بر این است که انواع قتل را مورد بررسی قرار دهیم، و اینکه قتل چند نوع است، و حکم آنها چیست؟ و با چه شرایطی یک قتل عمدی است و یا شبه عمد و یا خطائی است و مصادیق قتل‌های مذکور چه حکمی

دارد و در پایان مجازات انواع قتل چیست؟ در این تلاش بیشتر از دیدگاه فقهاء امامیه استفاده شده است گاهی هم از فقه اهل سنت استفاده شده است. در خاتمه نتیجه گیری از کل مطالب مذکور شده است.

مسأله اصلی:

قتل چند نوع است و احکام آن چیست؟

بیان سوال‌های فرعی مسأله:

- ۱- قتل چیست؟
- ۲- و به چند نوع است؟
- ۳- قتل عمد در فقه چه حکمی دارد؟
- ۴- قتل شبه عمد چگونه محقق می‌شود و حکم آن چیست؟
- ۵- حکم سبب و مباشر در قتل چیست؟
- ۶- حکم اشتراک و اکراه در قتل چیست؟
- ۷- حکم موارد عدم تساوی در جنسیت از قبیل حریت عبدیت و ابوت و بنوت چیست؟
- ۸- قتل خطائی چگونه محقق می‌شود و حکم آن چیست؟

فرضیه تحقیق:

یکی از زشت‌ترین عمل نزد خداوند قتل نفس است، که به هر شکل که واقع شود مورد نفرت می‌باشد قتل ممکن است به شکل‌های مختلف واقع شود، برای قتل نزد علماء و فقهاء تقسیماتی وجود دارد که عده‌ای پنج قسم تقسیم نموده و عده‌ای به چهار، ولی آنچه اجماعی و مورد قبول همه است قتل سه نوع است: اول قتل عمد؛ دوم قتل شبه عمد؛ سوم قتل خطئی. تقسیمات قبلی مورد قبول همگی نبوده لذا تقسیم نهایی همان سه نوع است. شارع مقدس برای هر کدام مجازاتی تعیین نموده است، که اول قصاص است دوم و سوم دیه با تفاوت.

سابقه تحقیق:

قتل نفس، اولین جرمی است که از دیدگاه قرآن در زمین واقع شده که از خوی تجاوزگری و خود محوری انسان حاکی است، از زمانی که انسان پا به عرصه‌ی وجود گذاشت همراه، با غفلت، جرم و لغزشها بوده است، قرآن کریم اولین لغزش را از نخستین انسانها یعنی آدم و حوا برای ما بیان می‌کند و بدنبال نافرمانی حضرت آدم و حوا از امر خداوند که شیطان آنها را فریب داد خداوند آنها را با تبعید از بهشت مجازات نمودند.

اولین جانی از نسل آدم قابیل فرزند آدم و حوا که به هولناکترین جنایت دست زده برادرش هابیل را کشت، حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید: «ابلیس و ابن آدم الذی قتل اخاه لا اول من عصی من الجن و هذا اول من عصی من الانس»^۱.

یعنی: ابلیس اولین گناه کار از طایفه جن بود، فرزند آدم اولین جانی از انسانها بود که برادرش را کشت. در این باره باید گفت که قوانین و مقررات جزایی اسلام به جز در دوران رسالت نبی اکرم (ص) دوره خلافت ظاهری و کوتاه مدت علی (ع) در هیچ زمانی بدرستی اجرا نشده است. در حالیکه بحث قتل از مباحث مهم و حیاتی انسانها است، و در قرآن تقریباً به تفصیل بیان گردیده است.

این مطالب به این معنی نیست که اصلاً در این مورد بحث صورت نگرفته است، بلکه در حد ضرورت بحث نشده است، در کتابهای فقهی بحث در این مورد وجود دارد، ولی استفاده از آن مطالب برای همه مقدور نمی‌باشد، تا بحال کتاب تحت عنوان انواع قتل و احکام آن بطور مستقل نوشته نشده است بلکه مطالب آن در ابواب کتب فقهی و حقوقی جزا بطور پراکنده بحث شده است.

ضرورت تحقیق:

با توجه به تشکیل دولت جمهوری اسلامی در افغانستان، و بوجود آمدن سیستم قضایی و رسمت یافتن فقه جعفری در این کشور لازم دانستم که مختصر تحقیقی در این باره انجام بدهم تا زمینه‌ساز باشد برای تحقیق کامل و جامع دیگری، از آنجا در این تحقیق به سیستم قضایی فقه امامیه استدلال شده. مختصر آشنایی در اقوال علما امامیه در باب قتل و احکام آن است که هدف آشنایی با این اقوال تحقیق کامل بعدی است. اگر چه این تحقیق ناچیز است ولی در قوانین جزایی بس احتیاج ضروری است لذا اهمیت و حیات و ممات انسان چیزی کمی نیست تا در آن اهمال صورت بگیرد.

اهداف تحقیق:

هدف اصلی از این مختصر موارد زیر است:

- ۱- آشنایی با قوانین جزایی اسلام.
- ۲- آشنایی با کتابهای فقهی و حقوقی.
- ۳- احتیاج جامعه اسلامی بخصوص کشور افغانستان، با وجود پدید آمدن قوه قضائیه تا این مختصر زمینه ساز تحقیق کامل و جامع در آینده باشد.